

נסיונות

מערך שיעור – מתאים לתכנית הלימודים – שאלון 4281

רמח"ל כותב ב"מסילת ישרים" (פרק א'): "כי כל ענייני העולם, בין לטוב, בין לרע הנה **הם ניסיונות לאדם**".

בכל מהלך חייו האדם נדרש לעמוד בניסיונות, ורמח"ל מסביר גם -כן את תכלית הניסיונות הללו (שם): "ואם יהיה לכן חיל וינצח את המלחמה מכל הצדדין, הוא יהיה **האדם השלם** אשר יזכה לדבק בכוראו ויצא מן הפרוזדור הזה **ויכנס בטרקלין ליאור באור החיים**".

אולם, עד שזוכים להגיע לאותה תכלית נפלאה, של הגעה לעולם הבא, בו אדם קוצר את פירות עמידתו האיתנה בניסיונות החיים, יש את הדרך לשם. שלעיתים, היא מאתגרת ולא פשוטה כלל. ישנן תקופות בהן הניסיונות אינם קלים, כמו התקופה בה אנו מצויים כעת.

לתלמידות עולות שאלות רבות כמו:

- לשם מה הקב"ה מנסה אדם?

- מה ייתן את הכוח להצליח לעמוד בניסיונות?

- מהי תכלית הניסיונות?

אין יותר מתאים מתקופה זו מלעסוק ולדון בנושא הניסיונות, לתת תשובות מהמקורות לשאלות העולות, ולהקנות כלים וכוח לעמידה בהם. הלימוד מניסיונותיו של אברהם אבינו, המופיע במאמר של המהר"ל ב"דרך חיים", המוצע ללמידה בתקופה זו, הוא כלי נפלא להבנת מהות הניסיון ליהודי. לפני הפניה להוראת המאמר, נכון לפתוח דיון בכיתה על כל נושא הניסיונות. ראשית, לערוך סיעור מוחין, מהו ניסיון, ולתת דוגמאות לניסיונות העוברים על האדם.

את הנחת היסוד שיש להבהיר לתלמידים היטיב להגדיר הר"ן ("דרשות הר"ן, הדרוש השישי"): "כי אין ספק שלא ינסה ה' יתברך **לידע אם יעמוד בניסונו**, כי ה' יתברך **צופה ומביט כל העניינים**

העתידיים ואין אצלו ספק כלל!!

ואז עולה מאליה השאלה, מדוע הקב"ה מנסה אם הוא יודע הכל מראש?

לשאלה זו תשובות רבות בחז"ל. מצו"ב כמה מקורות להעשרה, המתייחסים לסיבות שונות האפשריות למתן ניסיון לאדם.

הצעות שונות לעיבוד הדברים בכיתה:

- עבודה בזוגות – כל זוג מקבל את כל המקורות, וצריך לדלות מהם ולנסח כמה שיותר סיבות אפשריות לכך שה' מנסה את האדם.
- עבודה בקבוצות – כל קבוצה מקבלת מקור אחר ודנה בו, לאחר מכן, במליאה, כל קבוצה מלמדת את שאר הכיתה את המסר שעלה מהמקור בו עסקו.

מקורות שניתן להיעזר בהם לדיון זה:

רמב"ן בראשית כב א': " (א) והאלהים נסה את אברהם ענין הנסיון הוא לדעתי, בעבור היות מעשה האדם רשות מוחלטת ביזו, אם ירצה יעשה ואם לא ירצה לא יעשה, יקרא "נסיון" מצד המנוסה, אבל המנוסה יתברך יצוה בו להוציא הדבר מן הכח אל הפועל, להיות לו שכר מעשה טוב לא שכר לב טוב בלבד ודע כי השם צדיק יבחן (תהלים יא ה), כשהוא יודע בצדיק שיעשה רצונו וחפץ להצדיקו יצוה אותו בנסיון, ולא יבחן את הרשעים אשר לא ישמעו והנה כל הנסיונות שבתורה לטובת המנוסה:".

מורה נבוכים לרמב"ם פרק ג' (כד): " דע כי כל 'נסיון' שבא ב'תורה' אין כונתו וענינו אלא שידעו בני אדם מה שצריך להם לעשותו ומה שראוי להאמינו. וכאילו ענין ה'נסיון' - שיעשה מעשה אחד, אין הכונה - גוף המעשה ההוא, אבל הכונה שיהיה משל - שילמדו ממנו וילכו אחריו. ואמרו, 'לדעת הישכם אוהבים' אין פרושו - שידע האלוה זה. כי הוא כבר ידעו, אלא הוא כאמרו, "לדעת כי אני יי מקדשכם", אשר ענינו - שידעו האומות...".

בראשית רבה נה (א): "ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם כתיב (תהלים ס) נתתה ליראיך נס להתנוסס מפני קושט סלה נסיון אחר נסיון וגידולין אחר גידולין בשביל לנסותן בעולם בשביל לגדלן בעולם כנס הזה של ספינה וכל כך למה מפני קושט בשביל שתתקשט מדת הדין בעולם שאם יאמר לך אדם למי שהוא רוצה להעשיר מעשיר למי שהוא רוצה מעני ולמי שהוא רוצה הוא עושה מלך אברהם כשרצה עשאו מלך כשרצה עשאו עשיר יכול את להשיבו ולומר לו יכול את לעשות כמו שעשה אברהם אבינו והוא אומר מה עשה ואת אומר לו ואברהם בן מאת שנה בהולד לו ואחר כל הצער הזה נאמר לו קח נא את בנך את יחידיך ולא עיכב הרי נתת ליראיך נס להתנוסס:"

דרשות הר"ן, הדרוש השישי: "כי אין ספק שהניסיון לא יהיה אלא לאחד משתי דרכים: או לתועלת המנוסה, או לתועלת הכלל:

לתועלת המנוסה – כי בהיות מחשבת הצדיק טובה ועניינו חזק ביראת ה' יתברך, מביא אותו לידי ניסיון, למען תצטרף מחשבתו הטובה לידי מעשה....

והשני, לתועלת הכלל – שיראו כלל האנשים אהבת ה' יתברך בלב אוהביו עד היכן היא מגעת, ויקחו מזה משל ודוגמא"

אח"כ נכון לדון **מה נותן את הכוח לעמוד בנסיונות.**

הצעה ליישום בכיתה:

לעורר שיח בין כל זוג של תלמידים.

שלב 1: כל תלמיד יספר לחברו על ניסיון שעמד בו.

שלב 2: התלמידים יזהו מה עזר לו לעמוד באותו ניסיון.

שלב 3: שני התלמידים כזוג, יכלילו את הדוגמה, וינסחו כלי לעמידה בניסיון.

שלב 4: במליאה, כל זוג יאמר כלים לעמידה בנסיון אליהם הם הגיעו.

הכח לעמידה בנסיונות כירושה מאברהם אבינו:

רוח חיים על אבות פרק ה' משנה ג': עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו. כאן אמר אברהם אבינו. ולעיל אמר מנח ועד אברהם. ולא אמר אבינו. ירצה בזה על פי מה שכתוב (משלי כ, ז), מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו. כי כמה מדות שהצדיק טרח ויגע להשיגם. לבניו אחריו המה כטבע מוטבע. ובקצת יגיעה יגיעו לזה. כמו שנראה בחוש שרבים מעמי ארץ מהיהודים מוסרים את עצמם על קידוש השם. **והוא מוטבע בנו מאבינו אברהם שמסר נפשו לאור כשדים על אמונתו.**

וכן כל העשרה נסיונות היו להישיר הדרך לפנינו. וכן ההתעוררות לאדם פתאום לילך לארץ הקודש הוא מנסיון "לך לך". וקבלת כל דעבדין משמיא לטב מנסיון הרעב שלא הרהר אחר מדות השם יתברך וזה שאמר הכתוב (משלי כד, טז), כי שבע יפול צדיק וקם. ורשע יפול באחת (כן מובא הלשון בסנהדרין ז). ובמקרא כתיב יכשלו ברעה) פירוש כי הצדיק אף אם יפול לא יחשוב מאומה כי נופל הוא כי אם הוא קם ועומד על עמדו. ובאחת יפול הרשע. כי למפלה יחשב ולא יחשוב זאת לתקומה להיטיבו באחריתו:

מקור זה מוביל לרצון ללמוד יותר לעומק על נסיונותיו של אברהם אבינו, מהם אנו יונקים את היכולת לעמידה בנסיונותינו אנו.

לשם כך נלמד לעומק את מאמרו של המהר"ל, ב"דרך חיים" על המשנה (אבות ה', ד):

"עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולם, להודיע כמה חיבתו של אברהם אבינו."

תרשים המתמצת את מהלך הרעיונות במאמר:

"עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולם להודיע כמה חיבתו של אברהם אבינו."

השאלות:

מדוע מנסה הקב"ה את הצדיק, הן הקב"ה יודע הכל ואינו צריך לבחון את צידקותו?

מדוע נתנסה אברהם אבינו יותר משאר האבות?

תשובות:

כדי שצדקתו תהיה נכרת בפועל, ויהיה ראוי לכל המעלות שנתנות לו מצד הדין.

בגלל שעיקרה הנסיון הוא להוציא לפועל נגלה את צדקת הצדיק, היה אברהם בפרט ראוי לנסיון.

הוכחות:

"**והאלוקים נסה את אברהם**"

הדור של אברהם היה כולו חושך, חסר מציאות. ה' ית' רצה שאברהם אבינו יהי תחילת אור המציאות בעולם. לכן, כדי להבדיל ביניהם לבינו רצה ה' שצדקתו תצא לפועל לגמרי ע"י הנסיונות.

- הוצאת צדקת הצדיק מהכח אל הפעל

- יסורים של אהבה לזיכוכ הנפש

- סובל בשביל כלל העולם

- יוצר מקיש על הקנקנים החזקים שלא ישברו
- הקשה על פשתן יפה שלא יתפורר
- נתינת עול על הפרה בעלת הכח

ברור, שגם שאר האבות נתנסו כי הם היו אנשים על-טבעיים, ונסיון – מלש' נס.

כשם שהנס אינו טבעי כך הנסיון אינו טבעי, וניתן למי שאינו טבעי ויכול לעמוד בו.

אברהם אבינו – הוא ההתחלה לאבות, ויותר מיוחד מהם. הוא היה שליט על הטבע – רוכב על החמור (החומר), ולכן נכתב בו הנסיון בפירוש.

- מדוע דווקא עשרה נסיונות?

העולם נברא בעשרה מאמרות. כנגדן נתנסה אברהם אבינו בעשרה נסיונות על ידי כך נעשה נבדל מן הטבע וכל העולם עומד בזכותו.

10 זהו מספר סוגי הנסיונות האפשריים. אברהם אבינו עמד בכולם – הרי שלא יתכן סוג נוסף של נסיונות שלא יעמוד בו.

דרכי הוראה מוצעות בכיתה – לבחירת המורה:

- לאחר שהסוגיות הללו נידונו בהרחבה בתחילת עיבוד הנושא, המורה יציג את הדילמות במאמר, ויפנה את התלמידים לקטע מסויים במאמר בו יוכלו למצוא את תשובות מהר"ל.
- מירקור משפטי מפתח שנותנים מענה לסוגיות הנידונות במאמר.
- קריאת קטע במאמר וניסיון להבין על איזו שאלה עונה מהר"ל בקטע זה.
- התלמידים יתמצתו את התובנות שנלמדו במאמר בתרשים.

עבודת חזרה לסיכום ועיבוד החומר הנלמד במהר"ל:

"עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולם..."

1. מהן שאלות המהר"ל על משנה זו?

א.

ב.

---

2. "כי הנסיון שהקב"ה מנסה את הצדיק כדי שיהיה נמצא צדקתו בפועל נגלה ולא שיהיה צדיק נסתר" – הסבירי

---

3. מדוע כתוב "והאלוקים נסה את אברהם" ולא כתוב "וה' ניסה את אברהם"?

---

4. א. מה כוונת הפסוק שנאמר לאחר העקדה "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה"?

ב. כתבו את דברי המדרש על פסוק זה.

ג. כיצד מסביר המהר"ל את כוונת מדרש זה?

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
חינוך חרדי

5. מדוע אברהם ראוי לנסיונות יותר משאר האבות?

---

6. המהר"ל מביא את דברי המדרש בבראשית רבה:
"והאלקים נסה את אברהם" זה שאמר הכתוב: "_____"

ומהו נס להתנוסס?
מה פרוש "מפני קושט סלה"?
זוהי כוונת דברי האומות והשטן שהיו אומרים:

_____ ואפשר להשיב להם:
_____ זוהי כוונת הפסוק:

המדרש מביא 3 משלים להסביר מדוע מביא הקב"ה נסיונות על צדיק:

משל א': _____
_____ משל ב': _____
_____ משל ג': _____
_____

7. מה מלמד משל א' (יוצר הקנקנים) לפי המהר"ל?

---

8. מה מלמד משל ב' (הפשתני) לפי המהר"ל?

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
חינוך חרדי

---

9. מה מלמד משל ג' (הפרות) לפי המהר"ל?

לפי חז"ל כל האבות נתנסו ורק על אברהם כתוב זאת במפורש.

ועל כך אומר המהר"ל "ודבר זה ענין מופלג"

10. מדוע נתנסו כל האבות?

---

11. מדוע נתנסה אברהם יותר מכל האבות?

---

12. מדוע ניסה הקב"ה את דוד המלך?

מדוע לא עמד דוד בנסיון?

---

13. מדוע נתנסה אברהם אבינו דוקא בעשרה נסיונות?